

Årsrapport 2016

Skien
kommunale
pensjonskasse

Innhold

3	STYRETS BERETNING
3	Nøkkeltall
4	Pensjonskassens formål
4	Virksomheten
5	Styret
6	Administrasjon
6	Finansvirksomheten
9	Forsikringsvirksomheten
11	Resultatanalyse og disponering
12	Fremtidsutsikter
13	Fortsatt drift
14	ÅRSREGNSKAP M/ NOTER
40	VEDLEGG
40	Vedlegg 1 - Aktuarerklæring for 2016
41	Vedlegg 2 - Revisors beretning for 2016

Nøkkeltall

Nøkkeltall (i 1000 kr.)	2016	2015	2014	2013
Arbeidsgiverpremie	202 490	172 109	219 774	162 490
Medlemspremie	25 049	24 322	23 556	22 804
Finansresultat	189 987	97 690	182 459	218 304
Pensjonsytelser (netto)	96 654	85 492	82 544	75 156
Drifts/forvaltningskostnader	11 802	10 121	10 676	10 146
Egenkapital *	259 610	231 006	189 414	177 600
Kursreguleringsfond	305 270	233 029	252 909	188 170
Premiereserve *	2 838 219	2 669 821	2 507 794	2 313 829
Premiefond	31 054	37 782	68 218	54 947
Tilleggsavsetninger	155 428	120 404	96 132	86 132
Risikoutjevningfond *	15 655	8 330	7 330	7 573
Administrasjonsreserve	57 332	57 332	54 203	50 503
Forholdstall	2016	2015	2014	2013
Driftskostnader i % av				
* premieinntekter	5,2	5,2	5,8	5,5
* premiereserve	0,42	0,38	0,46	0,44
Gjennomsnittlig totalavkastning i % p.a. beregnet etter Dietz formel:				
Bokført avkastning	5,60	4,13	4,2	4,1
Verdijustert avkastning	3,60	3,14	6,3	8,4
Medlemsbestand	2016	2015	2014	2013
Alderspensionister	1 266	1 170	1 045	974
AFP	148	140	123	121
Uførepensionister	720	679	738	702
Ektefellepensjon	205	203	190	187
Barnepensjon	16	19	18	19
Sum pensjonister	2 355	2 211	2 114	2 003
Aktive medlemmer	3 968	3 918	3 893	3 911
Oppsatte rettigheter	1 425	1 349	1 288	1 241
Oppsatte uten rett *	5 655	5 290	5 025	4 606
Sum aktive og oppsatte	11 048	10 557	10 206	9 758
Totalt	13 403	12 768	12 320	11 761

* oppsatte uten rett inneholder personer med tjenestetid mindre enn 3 år

Pensjonskassens formål

Pensjonskassens formål er å yte pensjoner til medlemmer og deres etterlatte i henhold til pensjonskassens vedtekter og gjeldende Hovedtariffavtale.

Pensjonskassen driver sin virksomhet i nært og godt samarbeid med Skien kommune og dens etater.

Målsetting og visjon

SKP's målsetting er å være den foretrukne pensjonsleverandør for ansatte i Skien kommune samt foretak tilknyttet kommunen. Det vil i praksis si å være tilgjengelig og servicerettet for å kunne tilby profesjonell rådgivning og god informasjon til medlemmene og samtidig sikre at medlemmenes rettigheter blir ivarettatt i forhold til gjeldende regelverk.

Pensjonskassens videre hovedfokus er å levere konkurransedyktig forvaltning av pensjonskapitalen ved å oppnå tilfredsstillende, risikojustert avkastning, og ved å opprettholde en dyktig og kostnadseffektiv administrasjon.

«Nærhet og tilgjengelighet» er pensjonskassens uttalte visjon. Dette gjenspeiles i pensjonskassens arbeidsmetode i den forstand at direkte rådgivning og samtaler med pensjonskassens rådgivere prioriteres overfor medlemmene. Rådgivning er pensjonskassens viktigste fortrinn når det gjelder å ivareta medlemmenes interesser.

SKP samarbeider hvert år med Skien kommune om å arrangere et orienteringskurs om pensjon for de av kommunens ansatte som fyller 61 år og som kan starte uttak av pensjon året etter. I 2016 var det 1955 kullet. «Seniordagen» er et samarbeid mellom kommunen, NAV, Statens pensjonskasse, Skien kommunale pensjonskasse og KLP. Skien kommunale pensjonskasse er desidert den største i denne sammenhengen og informasjon på disse informasjonsmøtene er godt etterspurt. Seniordagen genererer også en stor mengde forespørsler til pensjonskassen i etterkant.

Informasjon blir ved behov eller på forespørsel gitt ved diverse foredragsvirksomhet i kommunen og etater/organisasjoner.

Styret og administrasjonen vil gjøre sitt beste med å videreutvikle pensjonskassen slik at SKP også i fremtiden kan bidra med den beste kompetansen på pensjonsområdet og fortsatt være foretrukket pensjonsleverandør for ansatte i Skien kommune og tilhørende foretak.

Virksomheten

Skien kommunale pensjonskasse (SKP) ble opprettet 30. mai 1938 av Skien kommune.

SKP er en selvstendig juridisk enhet med eget styre og egen regnskapsføring. Pensjonskassens styre er øverste besluttsende organ. Alle funksjoner i pensjonskassen er skilt fra kommunens øvrige virksomhet. Pensjonskassens midler holdes atskilt fra kommunens, og pensjonskassen hefter ikke for kommunens forpliktelser.

Pensjonskassen er underlagt de samme lover og forskrifter som finans- og forsikringsbransjen og er under tilsyn av Finanstilsynet.

Regnskapet føres i henhold til gjeldende regler og forskrifter for pensjonskasser.

SKP er medlem av arbeidsgiverorganisasjonen KS Bedrift.

SKP er medlem av Pensjonskasseforeningen. Pensjonskasseforeningen arrangerer kurs og seminarer, avgir høringsuttalelser og har utstrakt samarbeid med ulike departement, Finanstilsynet, NHO, LO, FNH og forsikringsbransjen. Pensjonskasseforeningen er medlem av Pensjonsforum og European Federation for Retirement Provisions (EFRP).

Virksomheten forurensrer ikke det ytre miljø. Forvaltningen av pensjonskassens midler følger de etiske prinsippene som gjelder for Statens pensjonsfond Utland.

Styret

Ved kommunevalget høsten 2015 fikk pensjonskassen nytt styre samtidig som antall styremedlemmer ble økt fra fem til seks medlemmer ved vedtektsendring i 2015.

I valgår skal sittende styre ifølge pensjonskassens vedtekter § 3-1 være i funksjon til pensjonskassens årsregnskap er avlagt.

Det nye styret konstituerte seg i april 2016 og valgte selv, i henhold til vedtekter, leder og nestleder.

Styret består av 3 kvinner og 3 menn. Styremedlemmene har personlige varamedlemmer. Styresammensetningen tilfredsstiller Likestillingslovens krav om fordeling mellom kjønnene.

Det har vært avholdt 9 styremøter. Revisor og aktuar har deltatt på 2 møter i 2016.

Styret har arbeidsgiveransvaret for de ansatte i pensjonskassens administrasjon og har i 2016 bestått av følgende personer:

Valgt av bystyret

Medlem	Styrefunksjon	Varamedlem
Tor Ragnar Sollid, AP	Styreleder	Ingjerd Martinsen, AP
Jan Terje Olsen, H	Styremedlem	Emilie Schäffer, H
Vibeke Hein Bæra, uavhengig	Styremedlem	Per Bjørn Sandøy
Bente Østby, uavhengig	Styremedlem	Anders Aasen

Oppnevnt av arbeidstakerorganisasjonene

Medlem	Styrefunksjon	Varamedlem
Kai Tore Kvålo	Nestleder	Hilde Ekeberg Fliid
Kristin Ingeberg	Styremedlem	Erik Kvam
Observatører	Styrefunksjon	Varamedlem
Einfrid Halvorsen	For pensjonistene	
Dag Sagafos	Rådmannens (Skien kommune) representant	

Administrasjon

Pensjonskassen har kontorer i Kverndalssenteret, Kongensgate 31, i 3.etasje. Lokalene leies av Kontorbygg.

Det er ingen endring i antall ansatte. Administrasjonen består som tidligere av 5 personer, fire kvinner og en mann, alle i 100 % stillinger.

Pensjonskassen har i siste del av 2016 ett lengre sykefravær. Det har ikke vært yrkesskader eller arbeidsrelatert sykdom. Styret oppfatter arbeidsmiljøet i pensjonskassen som godt.

Revisjonsselskapet BDO AS er pensjonskassens revisor utnevnt av Bystyret. Statsautorisert revisor Espen Åsulfen er ansvarlig revisor og utfører funksjonen sammen med revisor Thomas Svenkesen.

Aktuarielle tjenester leveres av KLP Forsikringservice AS, v/ Linda Elisabeth Johansen.

Caspar Holter, Mercer (Norge) AS, er pensjonskassens finansrådgiver.

Pensjonskassen har avtale med Gabler AS om programutvikling og brukerstøtte for ajourhold av medlemsbestand og pensjonsberegning. Programmet som benyttes heter Gabler Kompas.

Trygderetten er ankeinstans for vedtak som gjelder pensjon og samordning.

Rådgivende lege er Margrete Anchersen.

Finansvirksomheten

SKP's portefølje ved slutten av året har totalt sett oppnådd en avkastning på 5,4 % og i forhold til den referanseindeks vi måler mot er det en meravkastning på 1,2 %. Porteføljens størrelse ved utgang 2016 er på 3 595,3 mill.kr.

Forskrift om pensjonsforetak (tidl. Kapitalforvaltningsforskriften) pålegger pensjonskassen å ha oversikt, helhetlig styring og god kontroll med de risikoer som oppstår ved selskapets kapitalforvaltning.

Lov om finansforetak og finanskonsern (finansforetaksloven) trådte i kraft 1. januar 2016.

Den nye loven gjør sentrale deler av lovgivningen på finansmarkedsområdet mer oversiktlig og erstatter sparebankloven, forretningsbankloven, finansieringsvirksomhetsloven og banksikringsloven samt deler av forsikringsvirksomhetsloven.

Loven inneholder bl.a. regler om konsesjon, organisatoriske regler, generelle virksomhetsregler, regler om sikringsordninger og soliditetssvikt og sanksjonsbestemmelser for banker, forsikringselskaper og andre finansforetak. For pensjonskasser vil det likevel fortsatt være bestemmelser i forsikringsvirksomhetsloven som er gjeldende.

Styret i SKP har vedtatt kapitalforvaltningsstrategi og investeringsstrategi som gjennomgås hvert år. Oversikt over plasseringer og avkastninger i de forskjellige aktivaklasser fremlegges styret i hvert styremøte.

SKP benytter Investor som rapporteringsverktøy, og kontroll av porteføljestørrelser som legges inn i rapporten blir fulgt opp av Mercer ved hvert rapporteringstidspunkt.

Tabellen til høyre viser porteføljens aktivaallokering pr. 31.12.16 og gir en oversikt over strategi, øvre og nedre grense, samt utvikling i faktisk allokering over de siste fire kvartalene.

Ved den årlige gjennomgangen av investeringsstrategien i juni ble rammene for utenlandske obligasjoner og eiendom økt noe.

	Strategi	Nedre	Øvre	Markedsverdi %				4Q/2016
				1Q/2016	2Q/2016	3Q/2016	4Q/2016	Avvik strategi
Utenlandske aksjer	25,0	22,0	28,0	25,3	24,8	25,1	25,3	0,3
Norske aksjer	10,0	7,0	13,0	9,2	9,3	9,6	10,2	0,2
Aksjer	35,0	32,0	38,0	34,5	34,2	34,7	35,5	0,5
Annet	10,0			7,5	7,5	7,5	7,5	-2,5
Anleggsobligasjoner				5,9	5,5	4,7	4,5	
Omløpsobligasjoner	27,0	24,0	30,0	30,0	29,9	24,1	23,8	-3,2
Norske obligasjoner	27,0	24,0	30,0	35,9	35,4	28,8	28,2	1,2
Utenlandske obligasjoner	25,0	22,0	28,0	18,7	18,5	23,8	23,3	-1,7
Pengemarked	3,0		6,0	3,3	4,4	5,2	5,4	2,4
Total	100,0			100,0	100,0	100,0	100,0	

Avkastning pr. 31.12.2016

Dietz som er beregnet av pensjonskassens aktuar viser verdijustert avkastning: 5,6 % og bokført avkastning: 3,6 %.

I Investor er porteføljens totale verdijusterte avkastning 5,4 % og spesifisert på de forskjellige aktivaklasser fordeler avkastningen seg slik:

Globale aksjer: 6,1 %, norske aksjer: 14,6 %, eiendom: 10,1 %, norske obligasjoner: 3,1 %, utenlandske obligasjoner :3,2 % og pengemarked: 1,8%.

Forvaltningen av norske enkelt aksjer er ivaretatt av Danske Capital AS. Diskresjonær portefølje.

Som ledd i oppfølging av strategi investerte pensjonskassen medio 2016 i det norske aksjefondet Alfred Berg Gambak med 150 Mill.kr med nedsalg i Danske Capital.

Utenlandske aksjer er plassert i KLP globale aksjefond (indeksfond) og i aksjefond som forvaltes av Baillie Gifford Overseas Ltd. (Edinburgh). I desember 2016 ble det foretatt investeringer i det utenlandske aksjefondet Ardevora med 60 Mill.kr med tilsvarende nedsalg i KLP globale aksjer

Det er ikke gjort ytterligere investeringer i løpet av 2016 i pensjonskassens øvrige utenlandske aksjefond; Nordea Stabile aksjer Global og Quoniam Global.

I renteporteføljen ble investering i utenlandske renter økt med inngang i fondet Alfred Berg Nordic Investment Grade med 150 Mill.kr. Tilsvarende ble investeringene i norske obligasjoner redusert.

I de øvrige utenlandske rentefondene, Quoniam og Pimco er det ikke endringer. Investeringene her ligger opp mot grensen for enkelt engasjement i henhold til gjeldende regler.

Norsk renteportefølje er fordelt på 2 forvaltere – DnB Asset Management AS og Storebrand Asset Management AS.

Investeringer på eiendomssiden består i hovedsak av andeler i Storebrand Eiendomsfond Norge KS og noe lokal eiendom, Schweigaardsgate i Skien.

Utlån

Pensjonskassen gir lån til medlemmer til kjøp av bolig eller leilighet i borettslag. Pensjonskassen tilbyr første prioritets pantelån til kjøp av hus - innenfor 80 % av godkjent lånetakst.

SKP gir også lån innenfor 70 % av kjøpesum i borettslagsleiligheter mot pant i leiligheten.

Rente på lån fastsettes av styret. Det er fremdeles liten etterspørsel etter lån.

Risiko

Pensjonskassens investeringer er i ulik grad eksponert for forskjellige typer risiko.

Rente- og kursrisiko er sannsynligheten for at endringer i rentenivået vil føre til redusert inntjening på grunn av redusert kurs på rentepapirer.

Kredittrisiko er risiko for endring av finansielle eiendelers verdi som følge av markedets syn på utsteders kredittverdighet. SKP har i sine avtaler med forvaltere rammer for maksimal eksponering mot enkeltutstedere.

Investeringer i utenlandsk valuta kan medføre reduserte inntekter ved at den norske kronen styrker seg mot utenlandske valutaer. Aksjeinvesteringer i utenlandsk valuta er i hovedsak valutasikret.

De ulike former for risiko som pensjonskassen er eksponert for er også beskrevet i **note 11**.

Her fremvises også oversikt over pensjonskassens soliditet i form av bufferkapital målt opp mot pensjonskassens potensielle tap gitt visse markedsendringer.

Pensjonskasser og livselskap har i tillegg til sitt langsiktige perspektiv også krav til årlig avkastning og må ha buffere som er tilstrekkelige til å møte kortsiktige svingninger i finansmarkedet. Bufferkapital mot markedssvingninger er egenkapital samt tilleggsavsetninger, risikoutjevningfond og kursreserver.

Pensjonskassens midler forvaltes som en fellesportefølje.

Pensjonskassen har avtale med Mercer (Norge)AS om utarbeidelse av risikoanalyse hvert kvartal. Analysen viser hvordan uvanlige markedsførhold, herunder rente- og valutakursendringer, samt utslag av forsikrings- og kredittrisiko vil påvirke kassens bufferkapital. Risikoanalysen blir styrebehandlet og vedtakene protokollført.

Risikoanalysen for 4. kvartal og Finanstilsynets Stresstest II viser at SKP har tilfredsstillende soliditet med bufferkapitalutnyttelse på 59 %.

Fra og med 2016 er det imidlertid Finanstilsynets stresstest I som er retningsgivende for måling av pensjonskassens risikobærende evne og sammenhengen mellom potensielt tap og bufferkapital. Regler for beregning av og krav til egenkapital er endret i forbindelse med innføring av EU-direktivet Solvens II for livselskaper og loven om Finansforetak av 2015.

De nye reglene påvirker pensjonskasser i og med økt fokus på soliditetskrav.

Det er nå Finanstilsynets Stresstest I som anskueliggjør pensjonskassens utnyttelse av bufferkapitalen og som setter grenser for samme utnyttelsesgrad.

De nye reglene vil stort sett opprettholde kravene til minimum egenkapital (avhengig av pensjonskassens forsikringsforpliktelse), men kravene til økonomisk soliditet vil styrkes.

Pensjonskassen har allerede fra 2015 forholdt seg til nye soliditetskrav og innrettet sin forvaltning i henhold til endrede regler.

Risikoanalysen er derfor i hovedsak basert på Stresstest I -vurdering og tar utgangspunkt i markedsverdier og gjenspeiler en «opphørssituasjon». I Stresstest I har Finanstilsynet satt en øvre grense på 200 % for bufferkapitalutnyttelse. For SKP viser Stresstest I en bufferkapitalutnyttelse på pr. 31.12.16 på 86 % og ligger godt under øvre grense.

SKP dekker myndighetenes krav både når det gjelder egenkapital og bufferkapital.

Pensjonskassen utarbeider, i samarbeid med Mercer og aktuar, stresstest hvert kvartal som del av risiko-rapportering og sender inn stresstest til Finanstilsynet, i henhold til gjeldende regler, hvert halvår. Totalrisikodokument er utarbeidet og inneholder egenkapitalbudsjett, bufferfondstrategi, forsikringsstrategi og investeringsstrategi. Her fastsettes pensjonskassens overordnede målsetninger og styrets samlede risikotoleranse, hvor risikoen knyttet til kapitalforvaltning og forsikringsområdet ses i sammenheng. Dokumentet utarbeides av Mercer AS v/finansrådgiver Caspar Holter. Dette dokumentet gjennomgås og behandles i styret årlig.

Forsikringsvirksomheten

Pensjonsforpliktelser

De fleste kommunale pensjonsordningene er tariffestet og vedtektene finnes i vedlegg 5 i Hovedtariffavtalen. Pensjonsordningene garanterer en pensjon tilsvarende 66 % av sluttlønn ved full opptjening som oppnås etter 30 års medlemstid. Garantien dekker samlet utbetaling fra NAV og pensjonsordningen.

Alderspensjoner under utbetaling reguleres ved at pensjonsgrunnlaget økes fra 1. mai i samsvar med lønnsvekst og fratrekkes deretter 0,75 %. Alderspensjon er bruttoytelse og samordnes med ytelsene fra NAV og andre pensjonsordninger i henhold til Samordningsloven.

I tillegg til alderspensjon omfatter pensjonskassens ytelser følgende: uførepensjon, ektefellepensjon og barnpensjon. Ref. note 2 og 4.

Uføre- og etterlattepensjon er fra 2015 nettoytelser. Det vil si at ytelsen ikke lenger samordnes med utbetalinger fra Folketrygden.

AFP-ordningen administreres kun av pensjonskassen for arbeidsgiver.

SKP omfattes av Overføringsavtalen som sikrer at medlemmer ikke taper på opptjening av pensjonsrettigheter i flere offentlige ordninger. Overføringsavtalen tilsier at siste pensjonsordning utbetaler pensjon på vegne av tidligere offentlige ordninger som pensjonisten har vært medlem av.

Premieinntekter

Premiesatser: medlemmene betaler 2 % av pensjonsgrunnlaget og arbeidsgiver har i 2016 betalt en premie på 8,15 % inkl. rentegarantipremie 0,21 % tilsvarende 2,6 Mill.kr. I tillegg kommer premie for «ikke forsikringsbare ytelser» 1,1 % og reguleringspremie innbetalt med ca. 80 Mill.kr.

Reguleringspremien var budsjettert med 91 Mill.kr. for 2016 tilsvarende ca. 7,4 %, men senere regulert til 80 Mill.kr. tilsvarende 6,39 %.

Pensjonsutbetalinger

Netto utbetalte pensjoner utgjorde i 2016, 92,2 Mill.kr. mot 85,5 Mill.kr. i 2015.

Tallene inkluderer mottatte refusjoner i størrelsesorden 33,4 Mill.kr. (31,5 mill.).

Det henvises forøvrig til note 4. i årsregnskapet.

Antall pensjonister ved utgangen av 2016 er 2 355 mot 2 211 i 2015. Antall uføre er økt fra 679 i 2015 til 720 i 2016.

Forsikringsteknisk oppgjør

KLP Forsikringsservice AS ved aktuar Linda Elisabeth Johansen har foretatt forsikringsteknisk oppgjør pr. 31.12.2016.

Forsikringsteknisk statusoppgjør foretas hvert år. Ved statusoppgjøret beregnes pensjonskassens dekningsgrad som forholdet, beregnet i prosent, mellom pensjonskassens forsikringsfond og premiereserven. Premiereserven blir definert som kontantverdien av pensjonskassens pensjonsforpliktelser.

Pensjonskassen er i forsikringsteknisk balanse når dekningsgraden er 100 %.

Det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget følger dødelighetsforutsetningene i K2013 og uføretariff KFSU2015.

Det er for 2016 foretatt en IBNR-avsetning på ca. 7,8 Mill.kr og avsetningen skal fra 2016 regnskapsføres som premiereserve. Dette er gjort for ikke å underestimere avsetningene som følge av manglende ajouritet i bestanden.

Gjennomsnittlig grunnlagsrente for SKP er nå 2,49 %.

I tillegg av å beregne selve avsetningen til premiereserve er det inkludert enkelte andre oppgaver i leveransen fra aktuar:

- > Sensitivitetsanalyse – ref. note 18 som omhandler effekt av økt uførhet og effekten av lengre liv.
- > Etterberegning av reguleringspremie og faktiske kostnader til «ikke-forsikringsbare ytelser»
- > Utvidede spesifikasjoner av bestand og bestandsutvikling (fordeling på kjønn og alder).
- > Diverse statistiske opplysninger for rapportering.

Avsetning til premiereserve i 2016 er beregnet til kr.168,4 mill. kr.

Total premiereserve pr. 31.12.2016 er på 2,8 milliarder kroner og årets avsetning opprettholder 100 % dekningsgrad.

SKP har dekket katastrofereassurans i Chaucer Underwriting AS.

Resultatanalyse og disponering

Resultatanalyse 31.12.16

Renteresultat		i NOK
-	Finansinntekter iht regnskap	177 563 543
-	Pliktig rente premiereserve	69 477 011
-	Pliktig rente premiefond	712 676
=	Renteresultat	107 373 857
-	Til kursreguleringsfond	72 241 157
=	Realisert renteresultat	35 132 700

Administrasjonsresultat		
	Samlet premie til administrasjon	15 139 483
-	Herav til administrasjonsreserve	2 116 370
-	Faktiske omkostninger	10 980 318
=	Administrasjonsresultat	2 042 795

Risikoresultat		
	Risikoresultat	17 325 110
	Sum resultatelementer	126 920 521

01.03.2017

Linda E. Johansen

Styret har vedtatt følgende disponering av årets resultat (i 1000 kr.):

Resultatelementer	Beløp	Disponeres til			
		Annen EK	Tilleggsavsetning	Premiefond	RUF
Renteresultat (kollektiv)	35 132		35 132		
Administrasjonsresultat	2 043	2 043			
Risikoresultat	17 325			10 000	7 325*
Rentegarantipremie	2 639	2 639			
Resultat (selskap)	11 601	11 601			
Sum disponeringer (resultat før skatt)	68 740				
*RUF går til EK		7325			
Sum disponert til EK før skatt		23 608			

Framtidsutsikter

Det regulatoriske området i pensjonskassen er krevende med stor endringstakt. Endring i regulering og beregning av ytelser som for eksempel ny Uførepensjon innebærer betydelig mer- og etterarbeid og øker behovet for informasjon i viktige valgsituasjoner for våre medlemmer. I årene fremover vil vi mest sannsynlig se endring i ytelser som alderspensjon og AFP-ordningen. Dette setter krav til kontinuerlig kompetanseutvikling i pensjonskassen i form av kurs- og studievirksomhet.

Fra 1.1.2016 erstatter Finansforetaksloven deler av forsikringsvirksomhetsloven. Høsten 2016 ble det fra Finanstilsynet sendt ut forskriftsforslag om nye kapitalkrav for pensjonskasser. Nye kapitalkrav er tilpasninger i forhold til Solvens II og Finanstilsynets stresstest I. Dette vil være et av pensjonskassens fokusområder innen finansområdet i det kommende året og vil innebære viktige tilpasninger.

Det er regelmessig overvåkning av pensjonskassens risiko, strategi, soliditet og bufferkapital. Finanstilsynet har økt fokus på rapportering i form av stresstester og solvensberegninger i forhold til pensjonskassens portefølje og reserveavsetninger.

Pensjonskassens målsetting når det gjelder kapitalforvaltning er først og fremst å sikre pensjonsforpliktelsene overfor kassens medlemmer. Dette gjøres ved å opprettholde pensjonskassens soliditet i form av tilfredsstillende egenkapital og sterk bufferkapital.

Kommunen og styret holdes løpende orientert om utviklingen i SKP når det gjelder fondets økning og oppnådd avkastning. Rapporter blir jevnlig oversendt kommunen og rådmannen er representert i pensjonskassens styremøter. Årsrapporten fra pensjonskassen blir lagt tilgjengelig på egen og kommunens nettside og fremlagt Bystyret.

Pensjonskassen vil i løpet av 2017 ferdigstille ny nettside og egen visuell profil. Dette er et ledd i å synliggjøre pensjonskassen i konkurranse med andre aktører. Bevisstgjøring av fordelene ved å ha egen pensjonskasse er enda viktigere i årene som kommer med tanke på de valgmuligheter som foreligger. Det er et stort informasjonsbehov pensjonskassen skal imøtekomme overfor sine medlemmer og sponsor.

Pensjonskassen legger i sitt arbeid betydelig vekt på at gjennomføring og kvalitet er av en slik standard at SKP vil være den foretrukne pensjonsleverandør også i årene fremover.

Fortsatt drift

Pensjonskassen har ansvaret for at årsregnskapet og årsberetningen er avgitt i samsvar med lover og forskrifter. Pensjonskassens styre og administrasjon kjenner ikke til avvik fra de krav til informasjon som lovgivningen stiller. Styret og administrasjonen kjenner ikke til at pensjonskassen skal ha brutt lover eller offentlige påbud av betydning for virksomheten.

Man kjenner heller ikke til tvister eller søksmål som kan føre til vesentlige forpliktelser for pensjonskassen. Skien kommunale pensjonskasse har ikke registrert misligheter eller mistanke om slike i året som har gått. Man kjenner ikke til at det er inntruffet begivenheter etter utløpet av regnskapsåret som i vesentlig grad innvirker på årsregnskapet, forståelsen av pensjonskassens finansielle stilling eller resultatet av driften i regnskapsåret 2016.

Årsregnskapet gir et rettviseende bilde av den finansielle stillingen pr. 31.12.2016 og av resultatet for 2016. Årsregnskapet er avlagt under forutsetning av fortsatt drift.

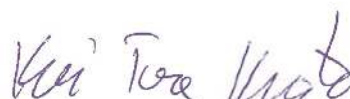
Årsberetning og regnskap legges frem for Skien bystyre til orientering.

Styret i Skien kommunale pensjonskasse

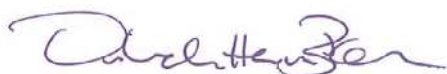
Skien, 20. mars 2017

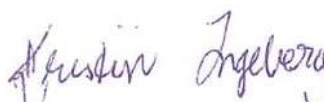
Tor Ragnar Sollid **Styreleder**

Kai Tore Kvålo **Nestleder**

Vibeke Hein Bæra **Styremedlem**

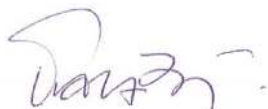
Kristin Ingeberg **Styremedlem**

Jan Terje Olsen **Styremedlem**

Bente Østby **Styremedlem**

Trine Colseth Aaby **Adm.dir.**

Skien kommunale pensjonskasse – årsregnskap 2016

Resultatregnskap

Teknisk regnskap		Note	2016	2015
1.	Premieinntekter			
1.1	Forfalte premier	2,3	227 539 448	196 431 184
1.2	- Avgitte gjenforsikringspremie		(86 109)	(82 222)
Sum premieinntekter for egen regning			227 453 338	196 348 962
2.	Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen			
2.2	Renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler	16	53 282 465	57 902 893
2.3	Netto driftsinntekt fra eiendom	14,15	1 467 174	1 102 328
2.4	Verdiendring på investeringer	5,6,7,8,9,14	73 359 547	(17 073 120)
2.5	Realisert gevinst og tap på investeringer	21	49 454 358	49 023 602
Sum netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen			177 563 543	90 955 703
5.	Pensjoner mv.			
5.1	Utbetalte pensjoner mv.	4	92 241 922	85 491 627
5.2	Overføring av premiereserve, pensjonskapital mv. og tilleggsavsetninger til andre	17	3 412 096	1 423 772
Sum pensjoner mv			95 654 018	86 915 399
6.	Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser			
6.1	Endring i premiereserve	17	168 398 632	160 602 559
6.2	Endring i tilleggsavsetninger	26	35 023 576	24 272 459
6.3	Endring i kursreguleringsfond	16	72 241 157	(19 879 847)
6.4	Endring i premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	20,26	712 676	1 364 368
Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser			276 376 041	166 359 539
8.	Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser			
8.1	Overskudd på avkastningsresultatet	20,26	(178 759)	15 000 000
8.2	Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	20,26	10 178 759	1 565 077
Sum midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser			10 000 000	16 565 077
9.	Forsikringsrelaterte driftkostnader			
9.1	Forvaltningskostnader	12	1 716 916	2 145 014
9.2	Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader	12,15	9 263 402	7 256 547
Sum forsikringsrelaterte driftkostnader			10 980 318	9 401 562
11.	Resultat av teknisk regnskap		12 006 505	8 063 088

Ikke teknisk regnskap		Note	2016	2015
12.	Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen			
12.2	Renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler	16	3 727 731	4 286 992
12.3	Netto driftsinntekt fra eiendom	14,15	102 646	81 614
12.4	Verdiendring på investeringer	5,6,7,8,9,14	5 132 358	(1 264 053)
12.5	Realisert gevinst og tap på investeringer	21	3 459 911	3 629 591
	Sum netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen		12 422 646	6 734 144
14.	Forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen			
14.1	Forvaltningskostnader	12	120 118	158 812
14.2	Andre kostnader	12,13,14,15	701 447	560 089
	Sum forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen		821 566	718 901
15.	Resultat av ikke-teknisk regnskap	26	11 601 081	6 015 243
16.	Resultat før skattekostnad		23 607 585	14 078 331
17.	Skattekostnad	27	2 321 735	102 605
18.	Resultat før andre resultatkomponenter	26	25 929 320	14 180 936
20.	Totalresultat		25 929 320	14 180 936
	Overført til/fra annen egenkapital	19	25 929 320	14 180 936
	Sum disponert		25 929 320	14 180 936

Eiendeler

Eiendeler i selskapsporteføljen		Note	31.12.2016	31.12.2015
1.	Immaterielle eiendeler			
1.2	Lisenser og programvare	13	70 000	0
	Sum immaterielle eiendeler		70 000	0
2.	Investeringer			
2.1	Bygninger og andre faste eiendommer			
2.1.1	Investeringseiendommer	14	1 824 586	1 800 644
2.3	Finansielle eiendeler som måles til ammortisert kost			
2.3.1	Investering som holdes til forfall	5	11 699 365	15 911 898
2.3.2	Utlån og fordringer	15,23	1 084 718	1 338 602
2.4	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi			
2.4.1	Aksjer og andeler (inkl. aksjer og andeler målt til kost)	6,7	112 022 577	105 141 157
2.4.2	Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	9	124 381 312	118 065 464
2.4.3	Utlån og fordringer		0	0
2.4.4	Finansielle derivater	8	199 569	588 877
	Sum investeringer		251 212 127	242 846 642
3.	Fordringer			
3.1	Fordringer knyttet til premieinntekter	25	1 281 156	0
3.2	Andre fordringer	25	253 343	204 663
	Sum fordringer		1 534 499	204 663
4.	Andre eiendeler			
4.1	Anlegg og utstyr	13	0	8 818
4.2	Kasse, bank		13 559 660	7 358 897
	Sum andre eiendeler		13 559 660	7 367 715
	Sum eiendeler i selskapsporteføljen	10	266 376 286	250 419 020

Eiendeler i kundeporteføljen		Note	31.12.2016	31.12.2015
6.	Investeringer i kollektivporteføljen			
6.1	Bygninger og andre faste eiendommer			
6.1.1	Investeringseiendommer	14	22 922 414	22 070 356
6.3	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost			
6.3.1	Investering som holdes til forfall	5	146 980 032	195 030 862
6.3.2	Utlån og fordringer	15,23	13 627 390	16 407 136
6.4	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi			
6.4.1	Aksjer og andeler (inkl. aksjer og andeler målt til kost)	6,7	1 407 348 298	1 288 706 744
6.4.2	Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	9	1 562 612 051	1 447 118 943
6.4.3	Utlån og fordringer	27	19 278 034	2 508 539
6.4.4	Finansielle derivater	8	2 507 204	7 217 820
6.4.5	Andre finansielle eiendeler		170 351 054	90 305 481
Sum investeringer i kollektivporteføljen			3 345 626 477	3 069 365 881
Sum eiendeler i kollektivporteføljen			3 345 626 477	3 069 365 881
Sum eiendeler			3 612 002 762	3 319 784 901

Egenkapital og forpliktelser

Egenkapital og forpliktelser			31.12.2016	31.12.2015
10.	Innskutt egenkapital			
10.1	Selskapskapital	19	151 000 000	141 000 000
	Sum innskutt egenkapital		151 000 000	141 000 000
11.	Opptjent egenkapital			
11.1	Risikoutjevningfond	19	15 654 991	8 329 881
11.2	Annen opptjent egenkapital	19	108 609 702	90 005 491
	Sum opptjent egenkapital		124 264 693	98 335 373
13.	Forsikringsforpliktelser - kontraktfastsatte forpliktelser			
13.1	Premiereserve mv.	17,18	2 838 219 421	2 669 820 789
13.2	Tilleggsavsetninger	17,18	155 427 552	120 403 976
13.3	Kursreguleringsfond	16	305 270 464	233 029 307
13.4	Premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	20	31 054 049	37 781 928
	Sum forsikringsforpliktelser - kontraktfastsatte forpliktelser		3 329 971 486	3 061 036 000
15.	Avsetninger for forpliktelser			
15.1	Pensjonsforpliktelser og lignende	28	1 648 728	1 486 555
	Sum avsetninger for forpliktelser		1 648 728	1 486 555
16.	Forpliktelser			
16.5	Andre forpliktelser	24	5 117 855	17 926 973
	Sum forpliktelser		5 117 855	17 926 973
	Sum egenkapital og forpliktelser		3 612 002 762	3 319 784 901

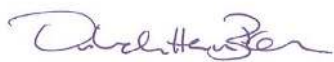
Styret i Skien kommunale pensjonskasse Skien, 20. mars 2017

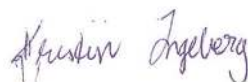
Tor Ragnar Sollid **Styreleder**

Kai Tore Kvålo **Nestleder**

Vibeke Hein Bæra **Styremedlem**

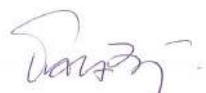
Kristin Ingeberg **Styremedlem**

Jan Terje Olsen **Styremedlem**

Bente Østby **Styremedlem**

Trine Colseth Aaby **Adm.dir.**

Kontantstrømanalyse

Kontantstrøm fra driften	Selskapsportefølje	Kundeportefølje	Samlet
Premieinntekter	-	227 453 338	227 453 338
Renteinntekter/gevinster	3 830 377	54 749 639	58 580 016
Utbetalte erstatninger	-	(92 241 922)	(92 241 922)
Realisert gevinst og tap på investeringer	3 459 911	49 454 358	52 914 268
Andre utgifter	(783 848)	(10 980 318)	(11 764 166)
Endring fordringer og gjeld	(4 673 252)	(29 578 612)	(34 251 865)
A Kontantstrøm fra drift	1 833 188	198 856 482	200 689 670
Kontantstrøm fra kjøp/salg av verdipapirer og driftsmidler:			
Investeringseiendommer	-	-	-
Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost:			
Investering som holdes til forfall	3 520 937	47 308 221	50 829 158
Utlån og fordringer	208 607	2 802 904	3 011 512
Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi:			
Aksjer og andeler (inkl. aksjer og andeler målt til kost)	(5 160 017)	(69 331 318)	(74 491 335)
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	(6 392 765)	(85 894 833)	(92 287 598)
Finansielle derivater	389 308	4 710 616	5 099 924
Andre finansielle eiendeler		(80 045 572)	(80 045 572)
B Kontantstrøm fra investeringer	(7 433 929)	(180 449 983)	(187 883 912)
Kontantstrøm egenkapital mv.			
Premiefond brukt til premie			-16 604 996
Innbetalt ny egenkapital			10 000 000
C Kontantstrøm egenkapital	-	-	-6 604 996
Netto Likviditetsendring (A+B+C)			6 200 763
Likviditetsbeholdning 01.01.			7 358 897
Likviditetsbeholdning 31.12.			13 559 660

Noter til årsregnskapet 2016

Note 1 Regnskapsprinsipper

Regnskapet er satt opp i henhold til forskrift om årsregnskap for pensjonsforetak av 20.12.2011 gjeldende fra 01.01.2011 og balansepostene er vurdert i samsvar med forskriftens bestemmelser.

Bruk av estimat i utarbeidelsen av årsregnskapet

Ledelsen har brukt estimater og forutsetninger som har påvirket eiendeler, gjeld, inntekter, kostnader og opplysning om potensielle forpliktelse. Dette gjelder særlig avskrivninger på varige driftsmidler. Fremtidige hendelser kan medføre at estimater endrer seg. Estimater og de underliggende forutsetningene vurderes løpende. Endringer i regnskapsmessige estimater regnskapsføres i den perioden endringene oppstår. Hvis endringene også gjelder fremtidige perioder fordeles effekten over inneværende og fremtidige perioder.

Utenlandsk valuta

Transaksjoner i utenlandsk valuta omregnes til kursen på transaksjonstidspunktet. Pengeposter i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner ved å benytte balansedagens kurs. Ikke-pengeposter som måles til historisk kurs uttrykt i utenlandsk valuta, omregnes til valutakursen fastsatt på balansetidspunktet. Valutakursendringer resultatføres løpende i regnskapsperioden.

Prinsipper for inntektsføring

Inntekt regnskapsføres når det er sannsynlig at transaksjoner vil generere fremtidige økonomiske fordeler som vil tilflyte pensjonskassen og beløpets størrelse kan estimeres pålitelig. Leieinntekter fra investerings-eiendommer (etter fradrag for totale kostnader knyttet til incentiver til leietakere) inntektsføres lineært over leieperioden. Renteinntekter inntektsføres basert på effektiv rente-metode etter hvert som de opptjenes. Utbytte inntektsføres når aksjonærenes rettighet til å motta utbytte er fastsatt av generalforsamlingen.

Varige driftsmidler

Varige driftsmidler unntatt investeringseiendommer, måles til anskaffelseskost, fratrukket akkumulerte av- og nedskrivninger. Når eiendeler selges eller avhendes, blir balanseført verdi fraregnet og eventuelt tap eller gevinst resultatføres. Avskrivning er beregnet ved bruk av lineær metode over følgende brukstid: Utstyr og inventar 5-10 år. Avskrivningsperiode og -metode vurderes årlig.

Investerings eiendom

Investerings eiendom består av eiendom (tomt og bygninger) som benyttes for å opptjene leieinntekter, for verdistigning på kapital eller begge deler. Investerings eiendommer regnskapsføres til virkelig verdi. Virkelig verdi tilsvarer antatte markedsverdier, uten fradrag for transaksjonsutgifter ved et eventuelt salg. Endringer i virkelig verdi resultatføres i den perioden det oppstår. Det foretas en årlig vurdering av virkelig verdi basert på en takst foretatt av en uavhengig takstmann/foretak som er kvalifisert og har ustrakt erfaring med området og typen eiendommer som verdsettes. Verdsettelsen er utarbeidet ved å neddiskontere summen av netto årlige leieinntekter med et avkastningskrav som reflekterer risiko i netto kontantstrømmer. Overføringer til, eller fra, kategorien investerings eiendommer gjennomføres kun som følge av endret bruk av eiendommen. Differansen som oppstår mellom balanseført verdi og virkelig verdi på tidspunktet for omklassifiseringen regnskapsføres direkte mot egenkapital ved gevinst. Ved senere avhending av eiendommen overføres gevinsten til opptjent egenkapital. Tap som oppstår ved en slik omklassifisering resultatføres umiddelbart.

Finansielle eiendeler

I overensstemmelse med IAS 39, Finansielle eiendeler: Inntektsføring og måling klassifiseres finansielle eiendeler innenfor virkeområdet til IAS 39 i følgende kategorier: virkelig verdi med verdiendringer over resultat, holde til forfall, utlån og fordringer, tilgjengelig for salg og andre forpliktelser. Finansielle eiendeler som holdes i første rekke med formål om å selge eller kjøpe tilbake på kort sikt, finansielle eiendeler som inngår i en portefølje av identifiserte eiendeler som er styrt sammen og hvor det beviselig er spor av kortsiktig gevinstrealisering, eller derivater som ikke er utpekt som sikringseiendeler er klassifisert som holdt for handels-

formål. Disse eiendeler inngår i eiendeler regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet, sammen med finansielle eiendeler som kvalifiserer for, og er utpekt som, kategorien finansielle eiendeler regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer mot resultatet.

Finansielle eiendeler med faste eller bestembare kontantstrømmer og bestemt innløsningsdato hvor pensjonskassen har intensjon om og evne til å holde investeringen til forfall, er klassifisert som investeringer holdt til forfall, med unntak av de instrumentene som virksomheten utpeker som til virkelig verdi med verdiendringer mot resultatet eller tilgjengelig for salg, eller som møter kriteriene for å inngå i kategorien utlån og fordringer.

Finansielle eiendeler med faste eller bestembare kontantstrømmer som ikke er notert i et aktivt marked er klassifisert som utlån og fordringer, med unntak av eiendeler som pensjonskassen har utpekt som til virkelig verdi med verdiendringer mot resultatet eller som tilgjengelig for salg.

Alle andre finansielle eiendeler er klassifisert som tilgjengelig for salg.

Investeringer holdt til forfall, lån og fordringer og andre forpliktelser regnskapsføres til amortisert kost. Finansielle eiendeler klassifisert som tilgjengelig for salg og holdt for handelsformål er regnskapsført til virkelig verdi, som observert i markedet på balansedagen, uten fradrag for kostnader knyttet til salg.

Inntekter og kostnader knyttet til finansielle eiendeler inneholder både realisert og urealiserte verdiendringer. Netto inntekter fra investeringer fordeles mellom kollektivporteføljen og selskapsporteføljen i forhold til porteføljefordeling. Økning/reduksjon i urealiserte kursgevinster på verdier knyttet til investeringer i kollektivporteføljen avsettes til / inntektsføres fra kursreguleringsfond.

Kursreguleringsfondets balanseførte verdi tilsvarer urealisert gevinst på finansielle eiendeler tilknyttet kollektivporteføljen. Pensjonskassen har utarbeidet en kapitalforvaltningsstrategi i samsvar med kravene i kapitalforvaltningsforskriften. Porteføljen av verdipapirer forvaltes i samsvar med denne strategien og rapportering skjer til virkelig verdi gjennom rapportering av verdijustert avkastning. Videre rapporteres jevnlig porteføljens utvikling målt mot bufferkapital. Internt skjer den løpende oppfølging av verdipapirplasseringer basert på utvikling i virkelig verdi og det er her et nært samarbeid mellom ledelsen og styret. I regnskapsføringen av finansielle eiendeler er det dermed lagt til grunn at vilkårene for anvendelse av virkelig verdi opsjonen er tilstede.

Investeringene er i tråd med forskriften klassifisert i hovedgruppene hold til forfall og hold for omsetning.

Derivater som ikke er sikringseiendeler

Finansielle derivater som ikke er regnskapsført som sikringseiendeler vurderes til virkelig verdi.

Endringer i virkelig verdi resultatføres løpende. Et innebygd derivat separeres fra vertskontrakten og regnskapsføres som et derivat hvis og bare hvis alle følgende forutsetninger er oppfylt:

- > De økonomiske kjennetegnene og den økonomiske risikoen ved det innbygde derivatet ikke er nært relatert til de økonomiske kjennetegnene og den økonomiske risikoen til vertskontrakten.
- > Et separat instrument med de samme betingelser som det innebygde derivatet ville tilfredsstilt definisjonen av et derivat.
- > Det kombinerte instrumentet (hovedkontrakt og innebygd derivat) ikke blir målt til virkelig verdi med endringer i verdien innregnet i resultatet.

Nedskrivning av finansielle eiendeler

For finansielle eiendeler som ikke er regnskapsført til virkelig verdi vurderes det om det finnes objektive indikasjoner på at en finansiell eiendel eller en gruppe av finansielle eiendeler har falt i verdi. Dersom det foreligger objektive indikasjoner på at et tap ved verdifall, har påløpt, reduseres eiendelens balanseførte verdi. Tapsbeløpet innregnes i resultatet.

Kursreguleringsfond

Merverdier i kollektivporteføljen tilsvarende avsetning til kursreguleringsfond, mens merverdier i selskapsporteføljen ikke skaper grunnlag for kursreguleringsfond. Ved negative kursreserver blir disse resultatført i begge porteføljer i samme forhold som det øvrige resultatet.

Forsikringsytelser og forsikringstilfeller

Forsikringsytelser kostnadsføres med forfalte beløp. Ved dødsfall avsettes fulle premiereserver for de eventuelle nye barne- og ektefellepensjoner. Ved uførehendelser avsettes det etter karenperiodens utløp fulle premiereserver for å dekke uførepensjon og premiefritak for alderspensjon, ektefelle- og barnepensjoner.

Forsikringstekniske avsetninger

De forsikringstekniske avsetningene består av premiereserve, premiefond, tilleggsavsetning, kursreguleringsfond og risikoutjevningfond. Fra 2008 inngår risikoutjevningfondet som en del av opptjent egenkapital. Premiereserven er en lineær reserve og utgjør kontantverdien av totale påløpte pensjonsforpliktelser. Premiereserven er beregnet med en grunnlagsrente på 2,51 %. Premiefondet kan benyttes til dekning av framtidig premie. Tilleggsavsetninger skal dekke framtidig negativt finansresultat og visse typer endringer i det aktuarielle grunnlag.

Skatt

Pensjonskasser skattlegges etter samme regelverk som gjensidige livforsikringsselskaper. Pensjonskassens finansieringsmodell innebærer at utsatt skattefordel ikke oppfyller kravet til balanseføring etter god regnskapskikk.

Pensjonskassen ilegges 0,15 % formueskatt av ligningsmessig netto formue.

Kontanter og kontantekvivalenter

Kontanter inkluderer kontanter i kasse og bankbeholdning. Kontantekvivalenter er kortsiktig likvide investeringer som omgående kan konverteres til kontanter med et kjent beløp, og med maksimal løpetid på 3 måneder.

I kontantstrømoppstillingen er kassakreditt fratrukket beholdningen av kontanter og kontantekvivalenter.

Inndeling av forvaltningskapitalen

Pensjonskassens forvaltningskapital er delt inn i en kollektivportefølje (kundeportefølje) og en selskapsportefølje jfr. forsikringsvirksomhetsloven § 9-7. Kollektivporteføljen består av eiendeler som motsvarer de forsikringsmessige avsetninger som skal dekke de kontraktsfastsatte forpliktelser. Selskapsporteføljen består av eiendeler som motsvarer selskapets ansvarlige kapital og eventuell annen gjeld enn forsikringsforpliktelsene. Pensjonskassen har valgt en samlet kapitalforvaltning, slik at fordeling til (resultat og balanseposter) kollektiv- og selskapsportefølje er gjennomført etter hvor stor del av aktiva den respektive portefølje «eier». Porteføljene forfalt samlet.

Finansiell risiko

Pensjonskassens systemer for styring og kontroll er tilpasset de lovmessige krav for å sikre en forsvarlig kapitalforvaltning. Det gjennomføres risikoanalyser basert på Kredittilsynets stresstest for livforsikrings-selskap og pensjonskasser hvor det tas hensyn til de ulike risikoelementer som markedsrisiko, likviditetsrisiko og kredittrisiko.

Note 2 Opplysninger om pensjonsordningen

Pensjonsordningen er ytelsesbasert og pensjonskassens midler forvaltes i en felles portefølje. I tillegg til Skien kommune omfattes følgende foretak av pensjonskassen:

- > Skien kommune
- > Skien folkevalgte
- > Rødmyr miljøsenter
- > Skien Fritidspark
- > Skien kirkelige fellesråd
- > Ibsenhuset AS
- > Krisesenteret
- > Skien kommunale Pensjonskasse
- > Kontorbygg A/S
- > Renovasjon i Grenland RIG
- > Bjorstaddalen Næring AS

I tillegg til alderspensjon omfatter pensjonsytelsene; uførepensjon, ektefellepensjon og pensjon til barn som har mistet en eller begge foreldre.

Ordningen med AFP fra 62 år til 65 år er ikke en del av tjenstepensjonsordningen, men administreres av pensjonskassen for arbeidsgiver.

	2016	2015
Barnepensjon	16	19
Uførepensjon	720	679
Aktive	3 968	3 918
Fratrådt med rettighet	1 425	1 349
Fratrådt uten rettighet (med tjenestetid under 3 år)	5 655	5 290

Note 3 Premieinntekter m.v.

Premieinntekter fra medlemmene utgjør 2 % av pensjonsgrunnlaget. Arbeidsgiverpremie i 2016 utgjorde 7,94 %. I tillegg komme reguleringspremie som er innbetalt med kr. 80 000 000 (6,39%), ikke forsikringsbare ytelser som er innbetalt med kr. 13 911 100 (1,1%).

	2016	2015
Premie - Arbeidsgiver - Risikopremie (arb.giv.premie)	105 940 736	97 617 634
Premie - Arbeidsgiver - Risikopremie (reguleringspremie)	80 000 000	58 700 000
Premie - Arbeidsgiver - ikke forsikringsbare ytelser	13 911 100	13 299 900
Premie - Arbeidstaker - Medlemsinnskudd	25 049 012	24 322 232
Premie - Arbeidstaker - Rentegarantipremie	2 638 600	2 491 418
Sum premieinntekter	227 539 448	196 431 184

Note 4 Forsikringsytelser

Forsikringsytelser omfatter direkte utbetalte pensjoner og refusjonspensjoner ihht overføringsavtalen.

	2016	2015
Alderspensjon	87 324 360	79 845 097
Uførepensjon	28 079 446	27 124 369
Etterlattepensjon	9 591 785	9 245 117
Barnpensjon	670 554	754 066
Sum utbetalte pensjoner	125 666 145	116 968 649
Mottatte refusjoner	-33 424 223	-31 477 022
Netto pensjonsutbetalinger	92 241 922	85 491 627

Note 5 Oversikt over obligasjoner som holdes til forfall

Porteføljen forvaltes av DNB Asset management. Durasjon er 0,76 år.

Bokført avkastning på porteføljen i 2016 er 3,78 %

	Balanseverdi	Virkelig verdi 31.12.2016	Urealiserte gev./tap
Sum obligasjoner holdt til forfall	158 679 397	158 679 397	-
Andel Selskapsportefølje	11 699 365	11 699 365	-
Andel Kollektivportefølje	146 980 032	146 980 032	-

Note 6 Oversikt over aksjer, aksjefond og grunnfondsbevis tilgjengelig for salg

	Antall	Kostpris	Virkelig verdi 31.12.16	Urealiserte gev./tap
Storebrand Eiendomsfond Norge KS	202 235 387	207 134 948	235 776 126	28 641 178
Landmannsgården AS	2 790	2 791 080	1 930 000	-861 080
Kjørbekk Eiendom AS	2 121 456	2 128 105	4 600 000	2 471 895
Sum aksjer		212 054 133	242 306 126	30 251 993
Andel Selskapsportefølje		15 634 662	17 865 129	2 230 467
Andel Kollektivportefølje		196 419 471	224 440 997	28 021 526
Sum aksjer		212 054 133	242 306 126	30 251 993

Note 7 Oversikt over aksjer, aksjefond og grunnfondsbevis som holdes for omsetning

Navn	Antall	Kostpris	Virkelig verdi	Urealiserte gev./tap
Aker BP ASA	41 687	2 660 299	6 440 642	3 780 342
Aker Solutions ASA	41 100	1 690 788	1 700 307	9 519
Arcus ASA	44 900	1 930 700	1 998 050	67 350
Atea ASA	30 787	1 644 002	2 447 567	803 564
Austevoll Seafood ASA	43 800	1 086 024	3 668 250	2 582 226
DnB ASA	164 223	17 503 683	21 086 233	3 582 550
Entra ASA	104 480	7 458 350	8 959 160	1 500 810
Gjensidige Forsikring ASA	101 871	11 208 615	13 956 327	2 747 712

Kongsberg Gruppen ASA	60 013	7 429 739	7 471 619	41 880
Lerøy Seafood Group ASA	14 700	2 471 651	7 072 170	4 600 519
Marine Harvest ASA	59 570	3 665 083	9 275 049	5 609 966
Nordic Semiconductor ASA	76 900	3 202 412	2 699 190	-503 222
Norwegian Air Shuttle ASA	24 700	5 295 753	7 088 900	1 793 147
Orkla ASA	65 400	4 945 852	5 114 280	168 428
Petroleum Geo-Services ASA	78 300	4 620 108	2 286 360	-2 333 748
PhotoCure ASA	17 756	711 004	745 752	34 748
Schibsted ASA A	14 315	2 335 676	2 835 802	500 126
Schibsted ASA B	7 111	1 139 364	1 301 313	161 949
SpareBank 1 SMN (grunnfondsbevis)	90 958	4 349 691	5 889 531	1 539 840
SpareBank 1 SR-Bank ASA	98 186	4 773 194	5 964 800	1 191 606
Statoil ASA	94 706	14 121 137	15 001 430	880 293
Subsea 7 S.A. (NOK)	97 834	8 749 181	10 693 256	1 944 076
TGS Nopec Geophysical Company ASA	17 100	2 543 025	3 278 070	735 046
Telenor ASA	121 286	15 632 778	15 645 894	13 116
Tomra Systems ASA	56 000	4 939 703	5 068 000	128 297
Treasure ASA	138 183	2 626 912	2 307 656	-319 256
Veidekke ASA	72 000	5 121 978	8 892 000	3 770 022
Wilh. Wilhelmsen ASA	136 530	2 811 779	4 614 714	1 802 935
XXL ASA A-Aksjer	48 600	3 340 561	4 762 800	1 422 239
Yara International ASA (NO)	24 122	7 301 461	8 201 480	900 019
Sum aksjer		157 310 504	196 466 600	39 156 096

Navn	Antall	Kostpris	Virkelig verdi	Urealiserte gev./tap
Alfred Berg Gambak C	6 522,0200	150 363 198	170 233 229	19 870 032
Sum aksjefond norske		150 363 198	170 233 229	19 870 032
BG Worldwide Global Alpha Choice Fund	1624545,1000	205 000 000	335 187 354	130 187 354
Nordea Stabile Aksjer Global	99 737,8303	208 157 106	225 626 572	17 469 466
Ardevora Global Long-only Equity Fund	59 060,0000	60 000 000	60 572 891	572 891
KLP AksjeGlobal Indeks IV	45 458,8402	48 293 621	82 510 172	34 216 551
Quoniam Global Equities MinRisk All Countries	196 216,9510	196 289 302	206 467 927	10 178 625
Sum aksjefond utland		717 740 029	910 364 917	192 624 888
Sum aksjefond		868 103 227	1 080 598 146	212 494 919
Sum aksjer og aksjefond holdt for omsetning		1 025 413 731	1 277 064 746	251 651 015
Andel Selskapsportefølje		75 603 324	94 157 447	18 554 124
Andel Kollektivportefølje		949 810 407	1 182 907 299	233 096 892
Sum aksjer og aksjefond		1 025 413 731	1 277 064 746	251 651 015

Porteføljens risikoprofil er forsøkt redusert ved diversifisering, fondene har forskjellig forvaltningsstrategi og porteføljen er godt spredt. Pensjonskassens mål er å diversifisere bort bedriftsspesifikk risiko, slik at man kun er utsatt for markedsrisiko. Andel børsnoterte papirer i porteføljen er 100 %.

Porteføljen med norske aksjer (diskresjonær portefølje) forvaltes av Danske Capital AS og i fond av Alfred Berg. Utenlandske aksjefond forvaltes av KLP fondsforvaltning, Baillie Gifford & co, Nordea Asset Management Ardevora og av Quoniam.

Note 8 Derivater som holdes for omsetning

Type	Balansført verdi	Urealisert verdi	Påløpte renter
Renteswapper	2 706 773	1 910 819	795 954
Andel Selskapsportefølje	199 569	140 884	58 685
Andel Kollektivportefølje	2 507 204	1 769 935	737 268

I SKP sin kapitalforvaltning benyttes derivater i begrenset grad, og bruken er kun knyttet til obligasjonsporteføljen i sikringsøyemed, innenfor gitte rammer. Renteswapper er linjære produkter som benyttes for å regulere rentefølsomheten i renteporteføljene.

Bruken av derivater på denne måten risikobegrenses av det durasjonsmålet som er avtalesfestet for hele renteporteføljen.

Note 9 Oversikt over obligasjoner og andre verdipapirer til fast avkastning som holdes for omsetning

	Kostpris	Urealisert verdi	Virkelig verdi
Sum obligasjoner og sertifikater norske:	813 431 681	2 802 938	816 234 620
Sum påløpt rente norske		4 269 004	4 269 004
Sum obligasjonsfond utenlandske	827 427 376	39 023 368	866 450 744
Sum påløpt rente utenlandske		38 996	38 996
	1 640 859 057	46 134 306	1 686 993 363
Andel Selskapsportefølje	120 979 849	3 401 463	124 381 312
Andel Kollektivportefølje	1 519 879 208	42 732 843	1 562 612 051
Sum obligasjoner	1 640 859 057	46 134 306	1 686 993 363

Andel børsnoterte papirer i porteføljen er 100%. Risikoprofilen er forsøkt redusert ved å få til en verdiverifisert portefølje slik at man kun er utsatt for markedsrisiko.

DnB Asset Management sin portefølje har en durasjon på 3,57 år norske obligasjoner. Avkastning i 2016 er 3,63% for norske obligasjoner. Storebrand kapitalforvaltning sin del av porteføljen har en durasjon på 1,48 år. Avkastning i 2016 er 3,16 %.

Investeringen i utenlandske obligasjoner er gjort i følgende fond:

- > Mercer short Duration Global fund 1 - Quoniam
- > Mercer short Duration Global fund 2 - Pimco
- > Alfred Berg Nordic Investment Grade

Note 10 Virkelig verdi hierarki finansielle eiendeler

Verdier i NOK	Balansført verdi per 31.12.2016	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
		Børsnoterte priser	Observerbar input	Ikke-observerbar input
Fin. eiend. til virkelig verdi over resultatet				
Obligasjoner	1 686 993 363		1 686 993 363	
Aksjer og andeler	1 277 064 748	674 836 574	602 228 172	
Derivater	2 706 773		2 706 773	
Andre finansielle eiendeler, utlån og fordringer	219 431 954		219 431 954	
Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg				
Aksjer og andeler	267 053 126			267 053 126
Totalt	3 453 249 964	674 836 574	2 511 360 262	267 053 126
Selskapsportefølje				
	254 606 670			
Kollektivportefølje				
	3 198 643 294			
	3 453 249 964			

Finansielle instrumenter og eiendommer til virkelig verdi - Nivå 3

NOK mill.	Aksjer	Andeler
Balanse 1.1.16	30 401 000	213 632 494
Netto gevinster/tap	876 000	12 685 111
Tilgang	-	9 458 521
Avgang	-	-
Overf.fra/til ikke observerbare til/fra observerbare	-	-
Omregningsdifferanse utenlandsk valuta		
Annet		
Balanse 31.12.16	31 277 000	235 776 126

Note 11 Finansiell risiko

Finansiell risiko

SKP har valgt en forvaltningsstrategi med forholdsvis moderat risiko. Med risiko menes i denne sammenheng sannsynligheten for svingninger i våre aktivas verdi. For å sikre en høyest mulig avkastning i forhold til det valgte risikonivå, har pensjonskassen bygget opp en forvaltningsportefølje som består av obligasjoner, aksjer, eiendom, utlån mot pant i fast eiendom og bankinnskudd.

De ulike aktiva er i varierende grad utsatt for finansiell risiko. Kredittrisiko, renterisiko, valutarisiko og likviditetsrisiko er de fire hovedformene for finansiell risiko disse plasseringene er utsatt for. Pensjonskassens styre har løpende vurdering av disse risikoer og fastsetter retningslinjer for hvordan det skal håndteres.

Kredittrisiko

Med kredittrisiko menes at en utsteder av et verdipapir eller en lånekunde ikke er i stand til å oppfylle sine forpliktelser. Forskrift om pensjonsforetak (FOR-2016-12-09-1503) setter en maksimal begrensning mot enkeltutsteder på 4 % av forvaltningskapitalen.

For å holde kredittrisikoen innenfor akseptable rammer, har styret forhåndsgodkjent forvalternes kredittvurderingssystem og rammer for maksimale engasjementer. SKP benytter i sin kapitalforvaltning derivater i begrenset grad og bruken er kun knyttet til obligasjonsporteføljen i sikringsøyemed, innenfor gitte rammer.

Renterisiko

Renterisiko er risiko for verdiendring av rentebærende instrumenter, som obligasjoner og pengemarkedsplasseringer, som følge av endringer i det generelle rentemarkedet.

Pensjonskassens forvaltere anvender renterelaterte derivater, som for eksempel renteswapper, for å styre markedsrisikoen knyttet til obligasjonsporteføljen. Bruk av derivater skal ikke øke den totale eksponeringen i de underliggende aktiva og derivater brukt på denne måten risikobegrenses av det durasjonsmålet som er avtafestet for hele renteporteføljen.

Valutarisiko

Valutarisiko er verdiendringer som følge av svingninger i valutakursene. SKP har i hovedsak valutasikret sine utenlandsplasseringer.

Likviditetsrisiko

SKP skal til enhver tid holde likviditetsreserve som tilsvarer tre måneders pensjonsutbetaling. Pensjonskassen kan på kort tid omgjøre noe av sine investeringer til likvider i og med plasseringer i omløpsmidler som er realiserbare på kort sikt.

Markedsrisiko

Markedsrisiko er risiko for tap som følge av prisendringer i finansmarkedene. En renteøkning kan føre til fall i obligasjonsverdiene. I SKP er denne risikoen liten da durasjonen i omløpsporteføljen ved utgangen av 2016 var 1,63 år. Generelle fall i aksjeverdiene inntreffer fra tid til annen, og da er det ofte tett korrelasjon mellom de ulike aksjemarkedene. Aksjeandelen i SKP var 35,5% ved utgangen av 2016.

Stresstest er utarbeidet etter krav fra Finanstilsynet. Stresstest 1 er basert på pensjonskassens bokførte verdier pr 31.12.16 og viser følgende tapsptensial:

Samlet risiko pr .	31.12.2016	31.12.2015
Renterisiko	15,32	15,30
Aksjerisiko	485,16	446,30
Eiendomsrisiko	67,24	61,50
Valutarisiko	15,14	3,40
Kredittrisiko	94,81	103,40
Korrelasjonsgevinst -markedsrisiko	-62,30	-45,90
Forsikringsrisiko	120,99	116,00
Motpartrisiko	12,31	6,20
Operasjonell risiko	14,43	13,20
Korellasjon - Totalrisiko	-88,95	-81,20
Samlet risiko pr .	674,15	638,20

Følgende parametre er benyttet i stresstesten:

- > **Aksjer** 38% globale aksjer, andre 48%. Satser varierer med +/- 10%
- > **Rente** Differensiert stress opp/ned for ulike deler av rentekurven. Passiva siden stresses også.
- > **Eiendom** 25%
- > **Valutarisiko** 25%
- > **Alternative investeringer** 49%
- > **Spread og motparts risiko** Avhenger av rente og durasjon. For spreadrisiko AA benyttes 1,1%.
- > **Forsikringsrisiko** Økt reservekrav ved 15% redusert dødlighet og 10% økt uførhet.
- > **Diverfisering** Diverfisering av risikofaktorer, det vil si at en antar at tapshendelser ikke inntreffer samtidig.

Bufferkapitalsituasjon

Bufferkapitalsituasjon	31.12.2016	31.12.2015
Innskutt EK	151,00	141,0
Risikoutjevningfond	15,65	8,3
Annen EK	108,61	90,0
Delårsresultat		
Ansvarlig lån		
Tilleggsavsetninger	155,43	120,4
Kursreguleringsfond	305,27	233,0
Justering avsetninger ved overgang til markedsverdier	26,77	31,1
Merverdi på hold til forfall porteføljen	2,75	6,3
Risikoreducerende effekt i beste estimat for død og uførhet	20,05	18,8
Bufferkapital	785,53	648,9
Samlet risiko	674,14	638,2
Dekning i MNOK	111,40	10,7
Dekningsgrad	116,52	101,7
Bufferkapitalutnyttelse	85,82 %	98,35 %

Solvensmargin

Solvensmargin	31.12.2016	31.12.2015
Netto ansvarlig kapital	239 240	220 520
50 % av risikoutjevningfond	7 827	4 165
50 % av tilleggsavsetning	77 714	60 147
	85 541	64 312
Sum solvensmarginkapital	324 781	284 833
Minstekrav til solvensmargin	119 058	109 870
Dekningsgrad på solvensmarginkapitalen	3	3

Note 12 Lønnskostnad, ytelser og lån til ledende ansatte mv.

Lønnskostnader består av følgende poster	2016	2015
Lønninger	3 617 174	3 389 994
Arbeidsgiveravgift	655 314	584 868
Refundert sykepenges mv.	-27 552	-6 220
Div honorarer	36 490	29 930
Pensjonskostnader	672 287	-912 308
Honorar styremedlemmer	498 398	269 500
Andre kostnader vedr. ansatte	112 018	97 057
Sum	5 564 129	3 452 821
Gjennomsnittlige antall ansatte	5	5

Ytelser til ledende ansatte	Tittel	2016	2015
Daglig leder		945 197	898 367
Styret totalt:		498 398	269 500
Herav:			
Tor Ragnar Sollid	Styrets Leder	106 408	60 000
Kai Tore Kvålo	Nestleder	78 386	50 000
Jan Terje Olsen	Styremedlem	72 210	50 000
Kristin Ingeberg (fra 1.4.16)	Styremedlem	59 710	
Vibeke Hein Bæra (fra 1.4.16)	Styremedlem	59 710	
Bente Østby (fra 1.4.16)	Styremedlem	59 710	
Rannveig Sandøy (til 1.4.16)	Styremedlem	12 500	50 000
Per Eidet (til 1.4.16)	Styremedlem	12 500	50 000
Ingjerd Beate Martinsen	Varamedlem	1 389	
Emilie Clarice Schäffer	Varamedlem	2 778	
Anders Aasen	Varamedlem	2 778	
Per Bjørn Sandøy	Varamedlem	1 389	
Hilde Ekeberg Fliid	Varamedlem		
Erik Kvam	Varamedlem	1 389	
Einfrid Halvorsen	Observatør	27 541	9 500

Det er ikke ytt lån til til ledende ansatte pr. 31.12.2016.

Revisjonshonorar er kostnadsført som følger: Pliktmessig revisjonshonorar kr. 171 125, samt annen revisjonsrelatert bistand kr. 192 250-. Tallene inkluderer merverdiavgift.

Spesifikasjon administrasjon og forvaltningskostnader	2016	2015
Handelsomkostninger og porteføljeforvaltning	1 837 035	2 303 826
Personalkostnader inkl styre honorar	5 564 129	3 452 822
Kostnader lokale	597 802	585 902
Lisenser og programvare	877 953	851 366
Andre kontorkostnader	144 072	164 969
Honorarer	2 239 908	2 229 328
Tilsynsavgift og kontingenter	238 616	242 260
Andre kostnader	293 551	267 159
	11 793 066	10 097 631
Andel Selskapsportefølje	812 748	696 069
Andel Kollektivportefølje	10 980 318	9 401 562
	11 793 066	10 097 631

Note 13 Andre aktiverte driftsmidler

	Lisens og programvare	Arkiv	Inventar	Inv. i lokaler	Totalt
Anskaffelseskost 1.1.2016	0	229 177	109 756	120 155	459 088
Tilgang i året	70 000	-	-	-	-
Anskaffelseskost 31.12.2016	70 000	229 177	109 756	120 155	529 088
Akkumulert avskrivning 31.12.2016	-	229 177	109 756	120 155	459 087
Balanseført verdi 31.12.2016	70 000	-	-	-	70 000
Årets avskrivninger	-	-	8 818	-	8 818

Note 14 Investeringseiendommer

Pensjonskassen eier 43,8 % av Schweigaardsgate 11 i Skien kommune gjennom et sameie med AS Kontorbygg. Følgende tall er regnskapsført vedrørende investeringen:

	31.12.2016	31.12.2015
Anskaffelseskost 01.01.	25 219 990	25 219 990
Akkumulerte avskrivninger 01.01.	-	-
Netto endringer i virkelig verdi 01.01.	-1 348 990	-3 976 990
Tilgang og avgang i året	-	-
Netto endringer i virkelig verdi i år	876 000	2 628 000
Utgående balanse 31.12.	24 747 000	23 871 000
Andel Selskapsportefølje	1 824 586	1 800 644
Andel Kollektivportefølje	22 922 414	22 070 356
Sum	24 747 000	23 871 000

Investeringseiendommen består av eiendom (tomt og bygninger) som benyttes for å opptjene leieinntekter og for verdistigning på kapital. Investeringseiendommen regnskapsføres til virkelig verdi.

Investerings eiendom er vurdert til virkelig verdi basert på en årlig verdsettelse av markedsverdi foretatt av Q4 Næringsmegling AS Eienoms megler som har verdsatt har lang erfaring i å verdsette denne typen investeringseiendommer og har utstrakt erfaring med området der eiendommen er lokalisert.

Det foreligger ingen restriksjoner på når investeringseiendommen kan realiseres, eller hvordan inntekter og kontantstrømmen til avhending kan benyttes.

Det foreligger ingen vesentlige kontraktsforpliktelser til å kjøpe, konstruere eller utvikle investeringseiendommer.

	2016	2015
Årets leieinntekter ved utleie av eiendom	2 193 050	2 144 551
Direkte kostnader knyttet til investeringseiendom	623 230	960 608
Netto resultat	1 569 820	1 183 943
Andel Selskapsportefølje	102 646	81 614
Andel Kollektivportefølje	1 467 174	1 102 328
Sum	1 569 820	1 183 942

Fastsettelse av byggets verdi baserer seg på antatt markedsverdi. Det er foretatt verdivurdering av Q4 Næringsmegling AS v/Ola Larsen i januar 2017 og i verdifastsettelsen er det hensyntatt leieinntekter og leiekontraktens lengde. Antatt markedsverdi på eiendommen er vurdert til å ligge i området NOK 55-58 mill.kr.

Note 15 Transaksjoner med nærstående

Alle transaksjoner med nærstående parter er gjort opp til markedsmessige vilkår. Alt mellomværende med nærstående gjøres opp fortløpende.

Resultatposter	2016	2015
Skien Kommune, kjøp av administrative tjenester	464 258	425 300
Kontorbygg AS, kjøp administrative tjenester	167 500	167 500
Kontorbygg AS, Leie av kontorlokaler	597 802	585 902
Kontorbygg AS, Renteinntekter	262 091	376 036
Balanseposter	2016	2015
Netto andre fordringer/gjeld på Kontorbygg AS	69 820	-322 724
Lån til Kontorbygg AS	8 784 436	10 079 512

Note 16 Urealiserte gevinster/tap og kursreguleringsfond

Finansielle omløpsmidler	Anskaffelseskost	Virkelig verdi	Kursreserve UB pr. 31.12.2016	Kursreserve IB pr. 31.12.2015	Endring 2016
Aksjer - tilgjengelig for salg	4 919 185	6 530 000	1 610 815	1 610 815	-
Aksjer, aksjefond og grunnfondsbevis	1 232 548 679	1 512 840 874	280 292 195	229 260 557	51 031 638
Obligasjoner/sertifikater	1 640 859 057	1 682 685 363	41 826 306	11 089 810	30 736 496
Derivater	-	1 910 819	1 910 819	6 096 901	(4 186 082)
	2 878 326 921	3 203 967 057	325 640 136	248 058 083	77 582 053
Kursreguleringsfond			305 270 464	233 029 307	72 241 157
Selskapsporteføljens andel av kursreserve			20 369 672	15 028 776	5 340 896

Note 17 Forsikringsmessig dekning

Grunnlagsrente er 3% for opptjening før 31.12.2011 og 2,0% for opptjening fra 1. januar 2012. Grunnlagsrente for ny opptjening etter 1.1.2015 er redusert fra 2,5% til 2,0%. Gjennomsnittlig grunnlagsrente pr 31.12.2016 er 2,49%.

Beskrivelse	Antall 2016	Antall 2015	Reserve 31.12.16	Reserve 31.12.15
Aktive	3 968	3 918	1 124 803 643	1 085 146 904
Fratrådt med rettighet	1 425	1 349	240 010 678	224 026 347
Fratrådt uten rettighet	5 655	5 290	21 999 684	20 819 229
Sum aktive og oppsatte	11 048	10 557	1 386 814 005	1 329 992 480
Alderspensjonister	1 266	1 170	668 902 797	589 365 205
AFP og tidligpensjonister	148	140	102 861 720	100 232 339
Ektefellepensjonister	205	203	84 632 571	82 627 703
Barnpensjonister	16	19	1 643 109	2 139 211
Uførepensjonister	720	679	493 543 018	476 912 441
Sum pensjonister	2 355	2 211	1 351 583 215	1 251 276 899
Totalt	13 403	12 768	2 738 397 220	2 581 269 379
Administrasjonsreserve			60 822 201	57 332 254
IBNR-avsetning			39 000 000	31 219 157
Sum Premiereserve			2 838 219 421	2 669 820 790
Samlet pensjonsgrunnlag for aktive medlemmer			1 270 490 643	1 225 508 922
Gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag for aktive medlemmer			320 000	313 000
Gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag for 100% aktive medlemmer			448 000	436 000

Pensjonskassen har en katastrofeassuranskontrakt med Chaucer Underwriting AS. Egenandelen er kr. 2.000.000,-+ 5 % av erstatningen pr. hendelse. Grensen for reassurandørens erstatningsansvar er kr. 20.000.000,- pr. hendelse.

Det forsikringstekniske beregningsgrunnlagets forutsetninger om dødelighet/levetid er tilpasset tariffen K2013 og uføretariff (KFSU2015). Finanstilsynets minstekrav til sikkerhetsmarginer i forhold til denne.

Pensjonskassens beregningsgrunnlag er i samsvar med forsikringslovgivningens generelle krav og vurderes som tilstrekkelig ut fra risikoerfaringene i kommunal sektor totalt sett.

Note 18 Opplysninger om virkning av endring i forutsetninger

Virkningen av endringer i forutsetninger for forsikringsteknisk beregningsgrunnlag som er brukt ved måling av forsikringsforpliktelse som har vesentlig innvirkning på finansregnskapet er:

Ved en permanent 20 prosent økning av uførehyppighet vil effekten på premiereserven være en økning på 0,42 %, som utgjør 12 millioner kroner.

Ved en permanent 10 prosent reduksjon i dødelighet vil effekten på premiereserven være en økning på 2,18 %, som utgjør 62 millioner kroner.

Note 19 Egenkapital

	Innskutt kapital	Risiko- utjevningfond	Annen opptjent kapital	Sum
Sum egenkapital pr. 01.01.2015	66 000 000	7 329 881	80 413 750	153 743 631
Ny innskutt egenkapitalen	75 000 000			75 000 000
Effekt overgang til IAS 19 beregning			-3 589 195	-3 589 195
Disponert fra risikoutjevningfond		1 000 000		1 000 000
Resultat disponert til annen opptjent egenkapital			13 180 936	13 180 936
Sum egenkapital pr. 31.12.2015	141 000 000	8 329 881	90 005 491	239 335 373
Sum egenkapital pr. 01.01.2016	141 000 000	8 329 881	90 005 491	239 335 373
Ny innskutt egenkapital	10 000 000	0	-	10 000 000
Effekt overgang til IAS 19 beregning			-	-
Disponert til risikoutjevningfond	-	7 325 110	-	7 325 110
Resultat disponert til annen opptjent egenkapital	-	-	18 604 210	18 604 210
Sum egenkapital pr. 31.12.2016	151 000 000	15 654 991	108 609 702	275 264 693

Note 20 Premiefondet

	2016	2015	2014	2013
Premiefond pr. 1.1.	37 781 928	68 218 381	54 946 785	68 191 117
Tilført rente	712 676	1 364 368	1 373 670	2 802 655
Premiefond brukt til betaling av premie	-21 600 000	-52 700 000	-43 300 000	-20 000 000
Tilbakeføring for mye oppresvert 2013	-	-	16 062 535	
Avregning formye innkrevet reg premie	87 100	-	10 205 913	
Avregning formye innkrevet ikke forsikringsb. ytelser	4 907 905	4 334 102		
Overført premeifond andre pensjonskasser	-835 559			
Overskudd tilført premiefondet	10 000 000	16 565 077	28 929 478	3 953 013
Sum premiefond	31 054 049	37 781 928	68 218 381	54 946 785
Årets premie	227 539 448	196 431 184	243 329 629	185 387 862
Premiefondet i % av årlig premie	13,65 %	19,23 %	28,04 %	29,64 %

Note 21 Realiserte gevinster og -tap

Postene utgjør realiserte kursgevinster og tap vedrørende salg av aksjer, obligasjoner og derivater.

Note 22 Kapitalavkastning

	2016	2015	2014	2013
Bokført kapitalavkastning kollektivporteføljen	3,37 %	3,82 %	3,95 %	3,86 %
Verdijustert kapitalavkastning kollektivporteføljen	5,22 %	2,90 %	5,94 %	7,89 %
Bokført kapitalavkastning selskapsporteføljen	0,27 %	0,31 %	0,25 %	0,25 %
Verdijustert kapitalavkastning selskapsporteføljen	0,42 %	0,24 %	0,37 %	0,51 %

Note 23 Pântelån og andre utlån

	2016	2015	2014	2013
Lån til medlemmer	5 891 973	7 608 408	12 535 034	13 481 556
Andre utlån	8 784 436	10 079 512	15 036 904	16 375 508
Påløpte renteinntekter	35 699	57 818	92 814	105 036
Totalt	14 712 108	17 745 738	27 664 752	29 962 100
Spesifiserte tapsavsetninger				
Uspesifiserte tapsavsetninger				
Andel Selskapsportefølje	1 084 718	1 338 602	1 641 265	1 811 779
Andel Kollektivportefølje	13 627 390	16 407 136	26 023 487	28 150 322
Sum utlån:	14 712 108	17 745 738	27 664 752	29 962 101

Note 24 Annen kortsiktig gjeld

Andre forpliktelser gjelder for en stor del skyldig skattetrekk, arbeidsgiveravgift og feriepenger samt avregning premieinntekter.

Note 25 Andre fordringer

Fordringen gjelder i hovedsak fordring vedrørende salg av aksjer og obligasjoner, med oppgjør over årsskiftet.

Note 26 Resultatanalyse/resultatfordeling

	2016	2015	2014	2013
Renteresultat	107 373 857	19 392 612	100 090 955	138 141 403
Til/fra kursreguleringsfond	72 241 157	19 879 847	-64 739 083	-106 490 285
Realisert renteresultat/ avkastningsresultat	35 132 700	39 272 459	35 351 872	31 651 118
Risikoresultat	17 503 869	2 565 077	3 577 566	23 938 948
Administrasjonsresultat	2 042 795	4 571 670	1 368 588	765 468
Resultat til fordeling	54 679 364	46 409 206	40 298 026	56 355 534
Til tilleggsavsetninger	35 132 700	24 272 459	10 000 000	6 951 397
Oppreservering (K2013)				47 881 748
Til/fra risikoutjevningfond	7 325 110	1 000 000		
Til premiefond	10 000 000	16 565 077	32 507 044	756 921
Til egenkapital	2 221 554	4 571 670	1 368 588	765 468
Sum disponert	54 679 364	46 409 206	43 875 592	56 355 534
Spesifikasjon av administrasjonsresultat	2016	2015	2014	2013
Beregningmessige omkostninger	13 023 113	13 973 232	10 600 132	10 261 978
Årets faktiske omkostninger	10 980 318	9 401 562	9 231 544	9 496 510
Administrasjonsresultat	2 042 795	4 571 670	1 368 588	765 468
Totalresultat overført egenkapital	2016	2015	2014	2013
Administrasjonsresultat	2 042 795	4 571 670	1 368 588	765 468
Rentegarantipremie	2 638 600	2 491 418	2 284 289	2 790 945
Resultat ikke teknisk regnskap	11 601 081	6 015 243	9 380 716	12 551 666
Skattekostnad	2 321 735	102 605	-1 221 023	-679 529
Til/Fra risikoutjevningfond	7 325 110	1 000 000		
Totalresultat post 20	25 929 321	14 180 936	11 813 038	15 428 550

Note 27 Skattekostnad og midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige verdier

Midlertidige forskjeller og grunnlagene for utsatt skatt/ utsatt skattefordel.

Midlertidige forskjeller knyttet til	01.01.2016	31.12.2016	Endring
Anlegg og utstyr	-44 035	-42 282	-1 753
Fordringer	-	-	-
Pensjon over/under finansiering egen ordning	-1 486 555	-1 648 728	162 173
Skattem. fremførbart underskudd	-297 863 576	-367 828 934	69 965 358
Netto forskjeller	-299 394 166	-369 519 944	70 125 778
Skattereduserende forskjeller som ikke kan utlignes	299 394 166	369 519 944	-70 125 778
Sum midlertidige forskjeller	-	-	-
Utsatt skattefordel 31.12.	-	-	-

Utsatt skattefordel er ikke oppført i balansen.

	2016
Betalbar skattekostnad av skattepliktig inntekt	-
Betalbar skattekostnad av skattepliktig formue	-
Endring i utsatt skatt	-
- For mye avsatt skatt tidligere år	-2 321 735
Skattekostnad	-2 321 735

	31.12.2016
Beregnet betalbar skattegjeld av skattepliktig inntekt og formue	-
- Fratrukket allerede innbetalt forhåndsskatt	-
Betalbar skatt i balansen	-

Avstemming fra nominell til faktisk skattesats	2016
Resultat før skattekostnad	25 929 320

Forventet inntektsskatt etter nominell skattesats (25%)

Skatteeffekten av følgende poster	
Skattefrie gevinster/tap fra aksjesalg	-4 556 736
Andel av permanente forskjeller fra deltakerlignet selskap	-1 438 465
Endring i verdireguleringsreserven - eiendom, anlegg og utstyr	2 205
Gevinst og tap på finansielle eiendeler tilgjengelig for salg	-
Andre permanente forskjeller	25 615 535
Midlertidig forskjell anlegg og utstyr	438
Effektiv skattesats	-

Ligningsmessig formue	
Ligningsverdi av eiendeler	3 563 826 353
- skattemessig gjeld	-3 501 744 333
Ligningsmessig netto formue	62 082 020
Formuesskatt	0,15 %
	93 123

Note 28 Pensjonsforpliktelse egne ansatte

Pensjonsansvaret dekkes av pensjonskassen. Ordningen er en ytelsesbasert pensjonsordning som tilfredstiller kravene til obligatorisk tjenestepensjon (otp). Selskapet har AFP-ordning. Ytelser til ansatte er beregnet etter etter IAS 19.

	2016	2015
Administrasjonskostnad	26 721	27 181
Netto pensjonskostnad inkl. adm.kost	500 508	532 976
Aga netto pensjonskostnad inkl. adm.kost	70 572	75 150
Resultatført planendring	0	0
Resultatført pensjonskostnad	571 080	608 126
Netto finanskostnad	2016	2015
Rentekostnad	239 629	232 438
Forventet avkastning	-198 947	-168 646
Forvaltningsomkostning	14 810	12 683
Netto rentekostnad	55 492	76 475
Arbeidsgiveravgift - Netto rentekostnad	7 824	10 783
Netto rentekostnad inkl. aga	63 316	87 258
Estimatavvik pensjoner via OCI	2016	2015
Aktuarielt tap (gevinst)	167 466	-1 293 213
Arbeidsgiveravgift	23 612	-182 343
Aktuarielt tap (gevinst) inkl. aga OCI	191 078	-1 475 556
Samlet pensjonskostnad inkl. alle 3 komponenter	825 474	-780 172
Pensjonsforpliktelse	31.12.16	31.12.15
	BESTE ESTIMAT	BESTE ESTIMAT
Brutto påløpt pensjonsforpliktelse	9 475 221	8 510 451
Pensjonsmidler	8 030 236	7 207 598
Netto forpliktelse før aga	1 444 985	1 302 853
Arbeidsgiveravgift	203 743	183 702
Brutto påløpt forpliktelse inkl. aga	9 678 964	8 694 153
Netto forpliktelse inkl. aga	1 648 728	1 486 555
Avstemming	2016	2015
Balanseført nto forpliktelse/(midler) UB i fjor	1 486 555	2 862 826
Resultatført pensjonskostnad inkl. evt planendring	571 080	608 126
Resultatført finanskostnad	63 316	87 258
Ført mot OCI inkl. aga	191 078	-1 475 556
Aga innbetalt premie/tilskudd	-81 968	-73 663
Innbetalt premie/tilskudd inkl. adm	-581 334	-522 435
Balanseført nto forpliktelse/(midler) UB i år	1 648 728	1 486 555

Medlemsstatus	31.12.2016	01.01.2016
Antall aktive	5	5
Antall oppsatte	1	1
Antall pensjoner	1	1
Gj.snittelig pensjonsgrunnlag, aktive	675 276	647 803
Gj.snittelig alder, aktive	52,56	51,56
Gj.snittelig tjenestetid, aktive	13,17	12,17
Forventet gjenstående tj.tid, aktive	9,24	10,00

Forutsetninger	31.12.16	31.12.2015
Diskonteringsrente	2,60 %	2,70 %
Lønnsvekst	2,50 %	2,50 %
G-regulering	2,25 %	2,25 %
Pensjonsregulering	1,48 %	1,48 %
Forventet avkastning	2,60 %	2,70 %
Agasats	14,10 %	14,10 %

KLP Forsikringservice AS

Skien kommunale pensjonskasse
Att: Trine Colseth Aaby
trine.aaby@skien.kommune.no

Oslo 14. mars 2017

Aktuarerklæring

Skien kommunale pensjonskasse - 2016

Under henvisning til det fremlagte regnskapet for 2016 bekreftes det at de forsikringstekniske avsetninger er foretatt i samsvar med gjeldende beregningsgrunnlag.

For dødelighet og sivilstandselementer er benyttet det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget K2013 fastsatt av Finanstilsynet med utgangspunkt i en utredning fra Finans Norge. Dette beregningsgrunnlaget har en margin i startdødeligheten på 12 prosent.

For uførhet er det i 2016 benyttet et eget grunnlag, KFSU2015, basert på uføreerfaringene i årene 2011-2013 i pensjonskasser med KLP Forsikringservice som aktuar.

Som følge av at Statistisk sentralbyrå har justert sin modell for framskrivning av delingstall og forholdstall er reserven 7 millioner lavere enn den ville ha vært uten denne justeringen.

Gjennomsnittlig grunnlagsrente per 31.12.2016 er 2.49 prosent.

Med vennlig hilsen
For KLP Forsikringservice AS

Linda E. Johansen
ansvarshavende aktuar KLP FS

KLP Forsikringservice AS
Et selskap i KLP-konsernet AS
Orgnr.: 967 696 676
Foretaksregisteret

KLP Forsikringservice AS
Dronning Eufemias gate 10
Pb. 400 Sentrum,
0103 Oslo

Kontaktinformasjon
arnfinn.osmundsvaag@klp.no
linda.elisabeth.johansen@klp.no
erik.falk@klp.no

Uavhengig revisors beretning

Til styret i Skien Kommunale Pensjonskasse

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Skien Kommunale Pensjonskasses årsregnskap som består av balanse per 31. desember 2016, resultatregnskap og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening er det medfølgende årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av pensjonskassens finansielle stilling per 31. desember 2016, og av dets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av pensjonskassen slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Annen informasjon

Ledelsen er ansvarlig for annen informasjon. Annen informasjon består av årsberetningen, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke annen informasjon, og vi attesterer ikke den andre informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese annen informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom annen informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi konkluderer med at den andre informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styrets og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som

den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til pensjonskassens evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av pensjonskassens interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av regnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om pensjonskassens evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i

regnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifierer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at pensjonskassen ikke fortsetter driften.

- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av pensjonskassens regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringskikk i Norge.

Skien, 20. mars 2017
BDO AS

Espen Åsulfsen
statsautorisert revisor

